

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Віта Бутенко, Алла Колишкіна, Ольга Васько, Олександр Колишкін
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Суми, Україна
zbpk1974@gmail.com, kolyshkina.ap73@gmail.com, Vasko.Olga@gmail.com,
kolyshkin_av@ukr.net

Abstract. The model of training future teachers for preschoolers' health-saving competence formation by means of game activity and pedagogical conditions for its implementation are developed and theoretically substantiated. Three interrelated units of the proposed model (target, content-organizational, final-diagnostic) are outlined. Target unit covers the purpose and tasks of the specified training. Content-organizational unit reveals the content of the developed model and includes general didactic principles: purposefulness, scientificity, natural correspondence, consciousness, activity, positive emotional background; specific principles: unity of all components of the specified training; integration of health-saving component into the content of future teachers' training; creativity in the use of means of game activity in the formation of preschoolers' health-saving competence); structural components (motivational, cognitive, activity, personal, reflexive, creative), methods, forms and means of training future teachers for preschoolers' health-saving competence formation by means of game activity. Final-diagnostic unit reflects evaluation of future teachers' readiness to form preschoolers' health-saving competence by means of game activities. The relevant criteria and indicators (motivational, cognitive, activity, personal) are described, which characterize three levels of readiness (high, sufficient, low) and reflects the expected outcome of the professional training.

Key words: future preschool teachers, formation, preschoolers' health-saving competence, means of game activity, model.

Анотація. Розроблено та теоретично обґрунтовано модель підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності та педагогічні умови її реалізації, яка включає три взаємоузгоджені блоки (цільовий, змістово-організаційний, підсумково-діагностичний). У цільовому блоці визначено мету і завдання зазначеної підготовки. Змістово-організаційний блок розробленої моделі містить принципи: загальнодидактичні (цілеспрямованості, науковості, природовідповідності, свідомості, активності, позитивного емоційного фону навчання); специфічні (єдності всіх компонентів професійної підготовки, інтеграції здоров'язбережувальної складової у зміст навчання майбутніх вихователів, креативності у застосуванні засобів ігрової діяльності при формуванні здоров'язбережувальної компетентності дошкільників); структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний, рефлексивний, креативний), методи, форми та засоби підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності. Підсумково-діагностичний блок містить критерії та показники (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний), які характеризують три рівні готовності (високий, достатній, низький) й відображає очікуваний результат означеної професійної підготовки.

Ключові слова: майбутні вихователі, формування, здоров'язбережувальна компетентність дошкільників, засоби ігрової діяльності, модель.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблему збереження і зміцнення здоров'я, як головного показника соціально-економічної зрілості й успішності держави, визнано пріоритетною. Дошкільний період характеризується інтенсивним розвитком основних функціональних систем, що сприятимуть забезпеченню здоров'я в майбутньому, тому вагомим завданням педагогів є мотивація дітей до здорового способу життя, настанова

на цінність здоров'я, виховання компетентної у збереженні власного здоров'я особистості. Одним із оптимальних засобів формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників доречно вважати гру, яка є провідним видом діяльності дітей.

Особливої значимості зазначена проблема набуває у професійній підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Відсутність належного рівня готовності зумовлює необхідність здійснення наукового пошуку системи елементів (компонентів), що відтворюють зв'язки, функції, умови функціонування освітнього процесу та дозволять аналітично й графічно відобразити процес підготовки майбутнього фахівця. Тобто постає потреба розробки та теоретичного обґрунтування моделі підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності (ЗЗК) дошкільників засобами ігрової діяльності.

Доцільність звернення до обраної проблеми підтверджується положеннями законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.); Концепції «Нова українська школа (2016 р.); Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») (1993 р.); Національної доктрини розвитку освіти (2002 р.); «Базового компоненту дошкільної освіти» (2012 р.).

Проблема підготовки сучасного вихователя є предметом розвідок українських вчених (Р. Аронової, Г. Беленької, Д. Вороніна, С. Дяченко, І. Жадленко, Т. Жаровцевої, Н. Книш, Р. Куліш, О. Курка, О. Лобової, С. Омельченко, С. Петренко, О. Поліщук, І. Рогальської-Яблонської та ін.). Теоретичному та практичному висвітленню аспектів збереження здоров'я дітей дошкільного віку присвячено низку праць українських вчених (Т. Андрющенко, С. Бабюк, Т. Бабюк, О. Богініч, А. Богуш, Е. Вільчковського, Н. Захарової, С. Кондратюк, О. Кононко, Н. Левінець, Л. Лохвицької, М. Машовець, В. Нестеренко, А. Ошкіної та ін.). Визначальне значення гри для розвитку дитини дошкільного віку подано в дослідженнях науковців (Л. Артемової, А. Бурової, Н. Гавриш, К. Карасьової, Н. Кудикіної, О. Сокурено, О. Савченко, Г. Тарасенко, О. Чепки, М. Шутя та ін.). Концептуальні основи педагогічного моделювання ґрунтовно подано в працях дослідників (І. Алексашина, Ю. Бабанського, Н. Баюрко, О. Дахіна, Г. Єльнікової, І. Осадчого, В. Пікельної, Д. Покроєвої та ін.).

Узагальнення теоретико-методологічних основ дослідження сутності ЗЗК дошкільників та ігрової діяльності дало підставу розглядати підготовку майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності як складну динамічну систему¹. Із загальнофілософського погляду системний підхід – це напрям методології наукового пізнання й соціальної практики, в основі якого лежить вивчення об'єктів як систем². Методологічна специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта й механізмів, що її забезпечують, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта та зведення їх у загальну теоретичну картину, тобто розробку моделі досліджуваного об'єкта.

Системне бачення педагогічного процесу дозволяє чітко виділяти складові компоненти як навчального процесу, так і його моделей, а також проаналізувати всю різноманітність зв'язків і відносин між ними³. Ефективність системного підходу залежить від характеру застосовуваних загальносистемних закономірностей, що встановлюють зв'язок між системними параметрами.

¹ Бутенко, В. Г. (2018). Підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності: дефінітивний аналіз проблеми. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення [монографія]*, О. В. Лобова, І. П. Рогальська-Яблонська (заг. ред.), (сс. 303–322). Суми: ФОП «Цьома С. П.».

² Попов, В. М., Солодков, Г. П., Топилин, В. М. (2002). *Системный анализ в управлении социально-экономическими процессами*. Ростов на-Дону: Изд-во СКАГС.

³ Білер, О. С. (2013). Аналіз існуючих методик навчання комп'ютерних технічних засобів навчання студентів педагогічних університетів та визначення проблеми дослідження. *Наукові записки. сер.: психолого-педагогічні науки: зб. наук. пр.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 130–137.

Розроблена нами модель (див. рис. 1) є єдиною системою, структурні елементи якої мають власне функціональне призначення, взаємно впливають один на одного, перебувають у тісній взаємодії і спрямовані на досягнення єдиної мети з можливістю корекції мети та завдань і з урахуванням особливостей, професійних потреб і очікувань кожної окремої групи майбутніх вихователів.

Стосовно компонентів педагогічних моделей існують різні точки зору науковців. Наприклад, науковці І. Зязюн і Г. Сагач⁴ вважають, що у моделі повинно бути наявним адекватне засвоєння (розуміння) модельованих властивостей. Проаналізувавши існуючі моделі Т. Книш⁵, Н. Левінець⁶, С. Петренко⁷ та ін., їх характерні складові, визначимо такі компоненти моделі підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, як: цільовий блок, змістово-організаційний блок, підсумково-діагностичний блок, оскільки вони виділені як обов'язкові складові у проаналізованих нами моделях та у досліджених науково-педагогічних джерелах, а отже, є загальноприйнятими.

Змістове наповнення виділених нами блоків, тобто їх елементи, відповідає загальній структурі діяльності⁸ й передбачає, що в цільовому блоці сформульовано мету та виокремлено завдання підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності; змістово-організаційний блок визначає педагогічні умови, принципи, зміст підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, для реалізації якого визначено засоби, форми та методи підготовки майбутніх вихователів; підсумково-діагностичний блок передбачає визначення критеріїв та рівнів, за якими здійснюватиметься перевірка ефективності підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності й окреслюватиметься очікуваний результат впровадження запропонованої моделі в освітній процес педагогічного закладу вищої освіти.

За логікою дослідження, доцільно визначити елементи першого компоненту моделі підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності – цільового блоку. Як зазначає І. Малафійк: «Цілі навчання – це перший елемент дидактичної системи, що дає відповідь на запитання: чому вчити?»⁹. З нашого погляду мета – це необхідний елемент педагогічної системи, який обумовлює сам факт її створення та передбачення кінцевого результату процесу підготовки. Оскільки кінцевий результат підготовки є готовність майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, то відповідно, у цільовому компоненті метою постає підготовка майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Досягнення поставленої мети сприятиме ефективній підготовці майбутніх вихователів до виконання професійних завдань, зокрема формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. Після окреслення мети необхідно визначити завдання, які, в свою чергу, сприятимуть досягненню бажаного результату. Оскільки завдання – це наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, що має забезпечити поступове досягнення окресленої мети та конкретизувати її, то у межах цього дослідження до них віднесено:

⁴ Зязюн, І. А., Сагач, Г. М. (1997). *Краса педагогічної дії*: навч. посіб. Київ.

⁵ Книш, Т. В. (2001). *Валеологічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.

⁶ Левінець, Н. В. (2006). *Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.

⁷ Петренко, С. А. (2007). *Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.

⁸ Власенко, О. М. (2015). Практичне застосування системного підходу в моделюванні науково-дослідної роботи студентів. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія* (сс. 268–278). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

⁹ Малафійк, І. В. (2005). *Дидактика*: навчальний посібник. К.: Кондор.

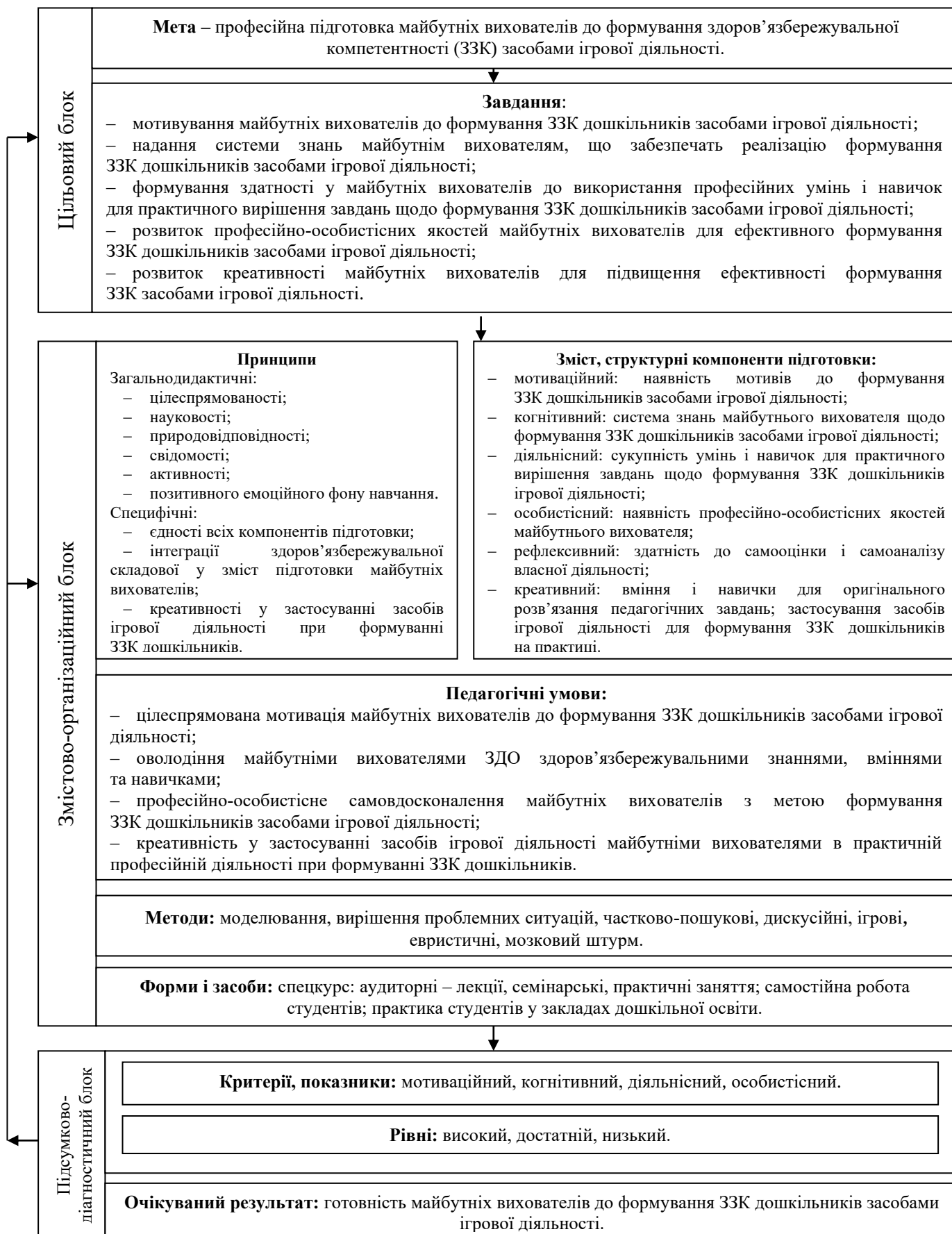


Рис. 1. Модель підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності

- надання системи знань майбутнім вихователям, які забезпечать реалізацію формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності;
- формування здатності майбутніх вихователів до використання професійних умінь і навичок для практичного вирішення завдань щодо формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності;
- мотивування майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності;
- розвиток професійно-особистісних якостей майбутніх вихователів для ефективного формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності;
- розвиток креативності майбутніх вихователів для підвищення ефективності формування ЗЗК засобами ігрової діяльності.

Отже, мета та завдання, що потребують реалізації та розв'язування в процесі професійної підготовки майбутніх вихователів, складають цільовий блок моделі.

Наступним етапом буде розробка другого компоненту моделі підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності – змістово-організаційного блоку. У цьому блоці подано педагогічні умови, що мають сприяти успішному досягненню поставлених завдань, та забезпечити ефективну підготовку майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. До них належать:

- цілеспрямована мотивація майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності;
- оволодіння майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти здоров'язбережувальними знаннями, вміннями та навичками;
- професійно-особистісне самовдосконалення майбутніх вихователів з метою формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності;
- креативність у застосуванні засобів ігрової діяльності майбутніми вихователями в практичній професійній діяльності при формуванні ЗЗК дошкільників.

Зазначені педагогічні умови обумовлюють та визначають принципи та зміст підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. Уважаємо за доцільне наголосити на тому, що кожен з цих елементів є ключовим для формування ЗЗК дошкільників, і всі елементи є такими, що формують один одного.

Наступним кроком визначимо принципи, що виступають у ролі базових, спрямовуючих положень, нормативних вимог до організації та проведення дидактичного процесу, упродовж якого відбувається підготовка майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. Вони, поряд з педагогічними умовами та змістом, є загальним орієнтиром для визначення методів, форм, засобів організації підготовки майбутніх вихователів.

М. Фіцула зазначає, що принципи навчання, відображаючи якийсь один істотний аспект процесу навчання, є основою для формулювання правил навчання, що залежать від принципу навчання, конкретизують його, підпорядковуються йому і сприяють його реалізації. Вони функціонують як практичні вказівки, якими користуються в конкретній навчальній ситуації¹⁰. Під дидактичними принципами розуміють визначену систему вихідних, основних дидактичних вимог, положень до процесу навчання, виконання яких забезпечує ефективність практичної діяльності¹¹. На думку І. Лернера, ці вихідні положення обумовлені: по-перше: закономірностями процесу навчання, що впливають із законів теорії пізнання. Ці закономірності передбачають вияв у відповідних умовах постійних стійких зв'язків і залежностей між трьома елементами навчання – діяльністю викладання, діяльністю

¹⁰ Фіцула, М. М. (2002). Основні принципи навчання. *Педагогіка*.

¹¹ Лозова, В. І., Троцько, Г. В. (2002). *Теоретичні основи виховання і навчання*: навчальний посібник. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: «ОВС».

навчання та змістом навчання; по друге: метою і завданнями, що висуває перед навчальним закладом суспільство¹².

Спираючись на поставлену мету, визначені завдання та обґрунтовані педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, нами були обрані такі загальнодидактичні принципи: цілеспрямованості, науковості, систематичності, природовідповідності, свідомості, активності й позитивного фону навчання. Розглянемо їх детальніше.

Принцип цілеспрямованості, що передбачає знання основної мети та завдань підготовки, у межах нашого дослідження, забезпечує усвідомлення та цілеспрямовану реалізацію навчальних дій щодо підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників, та реалізує зв'язок між метою і результатами навчання.

Наступним було визначено принцип науковості. Цей принцип передбачає, що студентам пропонуються для засвоєння точно встановлені в сучасній науці положення, тобто зміст освіти повинен знайомити з об'єктивними науковими фактами, поняттями, законами, теоріями основних положень науки тощо. Отже, науковість освіти передбачає, передусім, вимоги до змісту навчання та його складових. Принцип науковості, у межах цього дослідження, має реалізовувати такі основні вимоги, як: пильний відбір навчального матеріалу для підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності; використання методів наукового пізнання у навчанні, що сприяє розвитку мислення студентів за умов пошукової діяльності, креативності; коригування знань щодо формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, здобутих у процесі самовдосконалення.

Із нашого погляду, важливим для формування ЗЗК дошкільників є принцип систематичності, що припускає засвоєння студентами понять і розділів у їх логічному зв'язку і наступності (спадкоємності). У межах нашого дослідження було визначено такі вимоги до реалізації цього принципу: планомірна організація і проектування процесу підготовки майбутніх вихователів, який будується на основі твердо встановлених навчальних планів і програм; встановлення тісного і міцного зв'язку між знаннями, уміннями та навичками зі сфери формування ЗЗК дошкільників у відповідній послідовності; встановлення суворого логічного зв'язку, коли наступне базується на попередньому та коли попереднє з логічною необхідністю потребує наступного у процесі підготовки майбутніх вихователів; ускладнення методів навчання відповідно до змісту навчального матеріалу; систематична робота над засвоєнням знань, умінь та навичок щодо формування ЗЗК дошкільників; поступове ускладнення форм самостійної роботи студентів.

Процес формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності ґрунтується на принципі природовідповідності, який передбачає об'єктивні зв'язки між наукою і практикою, теорією і практикою. Реалізацію цього принципу, у межах дослідження, забезпечує використання на заняттях життєвого досвіду майбутніх вихователів щодо формування ЗЗК, набутих знань із означеного питання у професійній діяльності, фактичне ілюстрування практичної значущості отриманих знань для формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Наступним розглянемо принцип свідомості, що передбачає свідоме засвоєння знань й творчу активність студентів, а це, в свою чергу, має забезпечити позитивне ставлення до навчання майбутніх вихователів, бажання знаходити індивідуальні шляхи реалізації формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності упродовж професійної діяльності.

Відповідно, принцип активності має забезпечувати прагнення майбутніх вихователів до самостійної діяльності, що спрямована на засвоєння індивідом суспільного досвіду, накопиченого людством, знань і засобів діяльності, а також в якості діяльності, що здійснюється шляхом вибору оптимальних шляхів досягнення мети пізнання. Реалізація

¹² Лернер, Й. Я. (1980). *Процес обучения и его закономерности*. Москва.

цього принципу має відбуватися через емоційний виклад навчального матеріалу щодо формування ЗЗК дошкільників (новизна, показ сучасних ігрових технологій, практичного значення здобутих знань тощо), застосування проблемних ситуацій, що безпосередньо пов'язані з практичною діяльністю майбутніх вихователів, спонування до творчої діяльності в галузі здоров'язбереження.

Оскільки це дослідження також спрямоване на формування особистості вихователя, що підтверджено визначеними педагогічними умовами, якими є: цілеспрямована мотивація майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності та професійно-особистісне самовдосконалення майбутніх вихователів, то досягнення ефективності запропонованої нами моделі неможливе без урахування принципу позитивного емоційного фону навчання. Цей принцип передбачає виявлення позитивних якостей тих, хто навчається і спираючись на це, розвиток інших недостатньо сформованих якостей, доводячи їх до необхідного рівня. Реалізація цього принципу має на меті формування у майбутніх вихователів ціннісного ставлення до здоров'я дітей, формування ЗЗК дітей, ігрової діяльності зокрема. Обрані нами загальнодидактичні принципи є основними, на які спирається розроблена нами модель підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Треба зазначити, що наведені вище загальнодидактичні принципи повною мірою не забезпечують реалізацію визначених мети та завдань й не цілком охоплюють зміст та специфіку підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, тому постає необхідність у визначенні специфічних принципів навчання. До них відносимо: принцип єдності усіх компонентів підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності; принцип інтеграції здоров'язбережувальної складової у зміст навчання майбутніх вихователів; принцип креативності в застосуванні засобів ігрової діяльності у процесі формування ЗЗК дошкільників.

Розглянемо обрані принципи детальніше. Першим принципом є принцип єдності усіх компонентів підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. З одного боку його застосування обумовлено визначеними нами педагогічними умовами (цілеспрямована мотивація майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності; професійно-особистісне самовдосконалення майбутніх вихователів з метою формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності), а з іншого боку він має забезпечити ефективне засвоєння компонентів змісту підготовки майбутніх вихователів у межах формування ЗЗК дошкільників, тому цей принцип передбачає спрямування змісту та усіх методів навчання на підготовку майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Щодо принципу інтеграції здоров'язбережувальної складової у зміст підготовки майбутніх вихователів, то він повинен забезпечувати реалізацію такої педагогічної умови як оволодіння майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти здоров'язбережувальними знаннями, вміннями та навичками й передбачати створення ситуації поглибленого занурення в окреслене питання шляхом впровадження в освітній процес педагогічного закладу вищої освіти спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності».

Останнім розглянемо принцип креативності в застосуванні засобів ігрової діяльності при формуванні ЗЗК дошкільників, що передбачає надання викладачу можливості вибору певних методів, засобів, часу та умов навчання для розкриття креативного потенціалу майбутніх вихователів й забезпечує реалізацію такої педагогічної умови як креативність у застосуванні засобів ігрової діяльності майбутніми вихователями в практичній професійній діяльності при формуванні ЗЗК дошкільників. Підкреслимо, що реалізація визначених принципів сприятиме підвищенню ефективності, удосконаленню змісту, методів та форм підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Наступним кроком при розробці змістово-організаційного блоку необхідно оновити зміст, методи та форми навчання майбутніх вихователів відповідно до поставленої мети їх підготовки до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. Посилаючись на думку В. Орлинського, зазначимо, що зміст – це система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей тих, хто навчається, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовки до спільного життя та праці¹³. У нашому дослідженні погоджуємось також з точкою зору Р. Куліша, згідно з якою під змістом підготовки розуміють систему педагогічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій вихователя¹⁴.

Проаналізуємо детальніше зміст підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності відповідно до визначених принципів і педагогічних умов.

Для реалізації першої педагогічної умови: цілеспрямованої мотивації майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, необхідно розробити та впровадити такий структурний компонент змісту як мотиваційний, що передбачає наявність у майбутніх вихователів мотивів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. Нині наявність позитивної мотивації студентів є однією з важливих складових освітнього процесу, що відповідає за його ефективність та якість. Під впливом мотивації формується світоглядна позиція особистості, поведінкові реакції, внутрішній емоційний стан, що впливає на уявлення людини не лише про навколишній світ, а й на власний внутрішній світ, на адекватну оцінку ситуації і адекватне її сприйняття. Складність проблеми мотивації студентів до навчання зумовлює множинність розуміння її суті, природи, структури, функцій. Мотивація – опосередкована процесом її відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом¹⁵.

У межах нашого дослідження наведемо та погодимося з твердженням І. Тригуб¹⁶, яка зазначає, що багато чинників впливають на спонуку конкретного студента до праці і навчання: інтерес до предмету, сприйняття його повноцінності, загальне бажання виконувати поставлені задачі, упевненість у собі й відчуття власної гідності, так само, як терпіння і наполегливість. Зазначимо, що не всі студенти мотивовані однаковими цінностями, потребами, бажаннями. Деякі будуть вмотивовані схваленням оточуючих, інші – подоланням проблем. Тому кожен викладач закладу вищої освіти повинен розвивати у студентів відчуття впевненості та успішності, встановлювати важкі, але досяжні цілі, створювати атмосферу конкурентності, регулювати підбір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію до використання свого потенціалу у сфері спонукання студентів до навчання.

Забезпечення реалізації цього компоненту змісту виявляється в структуруванні навчального матеріалу розробленого спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності» таким чином, щоб він дозволяв у незвичній формі подавати навчальний матеріал, постійно стежити за досягненнями у навчанні студентів та відзначати їх; цілеспрямовано займатися розвитком якостей, що лежать в основі розвитку пізнавальних здібностей студентів (швидкість реакції, всі види пам'яті, увага, уява тощо, щоб розвинути

¹³ Орлинський, В. Л. (2009). *Педагогіка вищої школи*. К.: Центр учбової літератури.

¹⁴ Куліш, Р. В. (2014). Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності. *Науковий вісник імені В. О. Сухомлинського. Випуск 1.45 (106)*, 73–77. [Доступ через: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/19_9.pdf](http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/19_9.pdf)

¹⁵ Gary, N. (1999). Chambers. *Motivating language learners modern languages in practice*, 12. Multilingual Waters.

¹⁶ Тригуб, І. *Формування комунікативних навичок інноваційними методами навчання іноземних мов для студентів немовних ЗВО*. Доступ через: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20438/1/6..pdf>

мислення засобами розробленого спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності»); тісно переплітати та інтегрувати знання, пов'язуючи теми спецкурсу з іншими навчальними дисциплінами, збагачуючи знання, розширюючи світогляд майбутніх вихователів. Також упродовж безпосереднього викладу навчального матеріалу нами були враховані запити, інтереси й прагнення студентів, ми намагалися надавати студентам можливість проявити в навчанні розумову самостійність та ініціативність; стимулювали до розвитку в них віри в себе й очікування гарного результату в навчальній діяльності, прагнули з'ясувати, що є причиною низької мотивації студентів (невміння вчитися або помилки виховного характеру).

Для забезпечення реалізації другої педагогічної умови – оволодіння майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти здоров'язбережувальними знаннями, вміннями та навичками – визначимо та розробимо такі структурні компоненти змісту, як когнітивний та діяльнісний. Когнітивний компонент передбачає опанування майбутніми вихователями системи знань щодо формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, відповідно діяльнісний компонент охоплює сукупність умінь і навичок для практичного вирішення завдань щодо формування ЗЗК дошкільників ігрової діяльності.

Реалізація зазначених компонентів змісту подана в авторському спецкурсі «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності». Програма спецкурсу містить такі компоненти: пояснювальна записка, що відображає загальні відомості про мету й завдання курсу, його зв'язок з іншими дисциплінами, характеризує навчальну аудиторію студентів тощо; опис предмету навчальної дисципліни, а саме розподіл навчальних годин за видами навчальних занять (в годинах та кредитах); програму навчальної дисципліни, що деталізує розподіл за розділами та темами; структуру залікового кредиту, що містить в собі: розподіл навчального часу за темами; стислу характеристику кожної теми курсу; зміст і методичне забезпечення практичних занять; завдання для самостійної підготовки за темами; система рейтингового контролю та критерії оцінювання знань з розробленого спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності»; список використаних джерел.

Структура залікового кредиту спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності» містить 6 тем. Кожна тема передбачає як лекційні, так і практичні заняття. Надамо стислий опис та характеристику кожної теми розробленого спецкурсу. У ході першої теми спецкурсу «Поняттєвий апарат формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності» студенти опановують сутність визначень, що стосуються професійної підготовки майбутніх вихователів та дефініцій, які є засадними в галузі педагогіки, дошкільної педагогіки, валеології, психології, медицини, філософії та інших суміжних наук, дотичних до означеної проблеми. Під час вивчення другої теми спецкурсу «Компетентнісний підхід до формування здоров'я дошкільників» студенти розглядають сутність, значення та основні параметри ЗЗК; обґрунтовують необхідність виховання в дошкільників потреби збереження та зміцнення здоров'я, дотримання здорового способу життя. Опрацювання студентами третьої теми означеного спецкурсу «Креативність та професійно-особистісні якості майбутніх вихователів для ефективного формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності» дає змогу сформувати професійно-особистісні якості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, що впливають на формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності та вміння творчо підходити до вирішення проблем здоров'язбереження дошкільників. У процесі вивчення четвертої теми спецкурсу «Здоров'язбережувальні знання, уміння та навички студентів в аспекті формування ЗЗК дошкільників» студенти уточнюють сутність понять «знання», «уміння», «навички»; інтерполюють визначення означених термінів у контексті дослідження; визначають групи та обсяг здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок, які забезпечать реалізацію структурних компонентів змісту професійної підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, особистісного, рефлексивного, креативного. В аспекті четвертої теми

визначено зміст здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок, які необхідно формувати у дошкільників. У ході вивчення п'ятої теми «Психолого-педагогічні та методичні основи застосування ігор у формуванні ЗЗК дошкільників» висвітлено актуальність проблеми організації ігрової діяльності в освітньому процесі сучасного закладу дошкільної освіти; виділено аспекти використання гри протягом дошкільного дитинства; розкрито особливості розвитку психічних процесів дошкільників в ігровій діяльності; визначено тенденції систематизації дитячих ігор сучасними науковцями; висвітлено аспект педагогічного потенціалу ігрової діяльності у формуванні ЗЗК дошкільників; визначено функції здоров'язбережувальних ігор; окреслено зміст педагогічного керівництва здоров'язбережувальною ігровою діяльністю. У шостій темі «Методика формування ЗЗК дітей дошкільного віку» подано методiku формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, у контексті якої висвітлено принципи, методи, засоби, форми формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, що забезпечать реалізацію вимог Державного стандарту дошкільної освіти.

Отже, після вивчення студентами всіх тем спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності», майбутні вихователі повинні тією чи іншою мірою отримати знання, уміння та навички в галузі здоров'язбереження, тобто опанувати когнітивний та діяльнісний компонент змісту.

Для забезпечення третьої педагогічної умови: професійно-особистісне самовдосконалення майбутніх вихователів з метою формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності необхідно розробити та реалізувати такі компоненти змісту, як особистісний та рефлексивний. Особистісний передбачає наявність сформованих професійно-особистісних якостей майбутнього вихователя, у свою чергу, рефлексивний – здатність майбутніх вихователів до самооцінки та самоаналізу власної діяльності.

Проаналізувавши праці відомих педагогів-науковців, таких як В. Андрущенко¹⁷, Л. Загородня¹⁸, І. Табачук, С. Тітаренко та ін., можемо дійти висновку, що постать сучасного вихователя відрізняється від інших емоційною стійкістю, витримкою, терпінням, врівноваженістю, спостережливістю, вихователі повинні мати чудові комунікативні і вербальні здібності й розвинене почуття особистої відповідальності. Це творчі, яскраві, активні, ініціативні, добрі у стосунках зі своїми вихованцями і колегами особистості.

У межах нашого дослідження скористаємося науковим доробком А. Чаговець, Ю. Сирова¹⁹, які визначають такі особисті якості вихователя, як спостережливість, працелюбність, цілеспрямованість, наполегливість, скромність, інтерес до здоров'язбереження, любов до дітей, тактовність, організованість, самостійність, стриманість, терплячість. Спеціально підкреслюється необхідність таких якостей, як ораторські здібності, артистичність натури, дотепність, бадьорість, веселість, товарицькість. Особливо важливим є готовність до емпатії, тобто розуміння психічного стану вихованців, співпереживання. У свою чергу, професійні якості передбачають педагогічний такт, наукову ерудованість, вміння планувати роботу, мовленнєву культуру фахівця, професійні навички та вміння, вимогливість, професійну майстерність та самоосвіту, новаторство, вимогливість до якості власної професійної діяльності, критичний погляд на власні знання, зацікавлення долею дітей, організаторські здібності, здібність до передбачення та прогнозування. Формування вищезазначених якостей у процесі підготовки майбутніх вихователів відбувається під час проведення практичних

¹⁷ Андрущенко, В., Табачук, І. (2005). Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*, 1 (10), 58–59.

¹⁸ Загородня, Л. П., Тітаренко, С. А. (2010). *Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу*: навч. посіб. Суми: Університетська книга.

¹⁹ Чаговець, А. І., Сирова, Ю. В. (2014). Сучасний вихователь ДНЗ: вимоги суспільства до нього. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 34 (87), 369–375.

та семінарських занять спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності».

Поряд з практичними та семінарськими заняттями на формування та удосконалення професійно-особистісних якостей суттєвий вплив мали відповідно розроблені та впроваджені в освітній процес підготовки майбутніх вихователів індивідуальні завдання для самостійної підготовки за визначеними темами спецкурсу. Під час перевірки самостійної роботи оцінюється вміння студентів враховувати у власних висновках думку інших учасників.

Варто зазначити, що вагомим фактором формування професійно-особистісних якостей майбутнього вихователя є особистий приклад викладача. Як зазначає О. Білюк²⁰, сукупність якостей викладача створює його авторитет. Викладач – головна постать освітнього процесу. Його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу. Спираючись на це твердження, під час викладання розробленого спецкурсу ми намагалися бути належним прикладом, посилалися на власний досвід роботи тощо.

Щодо такого компоненту змісту підготовки, як рефлексивний, то його реалізація під час викладання спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності» відбувається через оцінку власної діяльності майбутніми вихователями упродовж практичних завдань (як аудиторних, так і самостійних), діяльності своїх колег, оцінку результату групової діяльності.

Далі розглянемо останній компонент змісту підготовки майбутніх вихователів, а саме – креативний, що відповідає такій педагогічній умові, як креативність у застосуванні засобів ігрової діяльності майбутніми вихователями в практичній професійній діяльності при формуванні ЗЗК дошкільників. Цей компонент передбачає, що студенти після вивчення розробленого нами спецкурсу «Формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності» здобудуть вміння і навички для оригінального розв'язання педагогічних завдань, матимуть можливість творчого застосування засобів ігрової діяльності для формування ЗЗК дошкільників на практиці.

Важливість вивчення проблеми креативності у професійній підготовці майбутніх вихователів, на думку Т. Стародубцевої²¹, зумовлена низкою протиріч між: усвідомленою у суспільстві необхідністю виховання творчої особистості і недостатньою розробленістю педагогічних засад розвитку креативності; затребуваністю сучасного творчого вихователя і відсутністю орієнтації вищої освіти на формування креативної особистості. У межах нашого дослідження погодимося з думкою О. Дубасенюк²², яка зазначає, що креативність передбачає організацію професійної підготовки як процесу розв'язання розвивальних задач, натомість, як формуванню креативної особистості педагога у навчальному процесі сприяє застосування нетрадиційних форм, методів, інноваційних технологій навчання, розв'язання професійно орієнтованих задач, виконання дослідницьких проектів тощо. Стимулюють розвиток творчого мислення студентів: самостійні розробки, спостереження, узагальнення; посилення уваги з боку викладачів до студентів; діалогічні форми та методи взаємодії суб'єктів освіти; активне залучення майбутніх вихователів у самостійну та науково-дослідницьку діяльність.

Отже, упродовж викладання спецкурсу реалізація креативного компонента змісту відбувалася на практичних заняттях, де застосовувалися такі методи навчання, як створення ситуації успіху через виконання завдань, посильних для всіх студентів, залучення студентів у колективну діяльність через організацію роботи в групах, ігрові та змагальні форми,

²⁰ Білюк, О. Г. (2010). Особистість викладача ЗВО як фактор виховного впливу на розвиток морально-ціннісних стосунків зі студентами. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*, Вип. 1.31, 51–58.

²¹ Стародубцева, Т. Е. (2001). *Психолого-педагогические условия развития креативности у будущих учителей музыки* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Воронеж.

²² Дубасенюк, О. А., Вознюк, О. В. (2010). *Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання*: навч. посібник для студентів ЗВО. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

взаємоперевірку, колективний пошук вирішення проблеми, прийом «метод спроб і помилок». Також на практичних заняттях обговорювалися педагогічні ситуації незавершеності або відкритості на відміну від стереотипних, що забезпечувало занурення майбутніх вихователів у професійні ситуації, в яких вони активно діяли, мали приймати рішення, нести відповідальність за їх наслідки. Тим самим, як зазначає О. Дубасенюк²³, створюються умови для професійного саморозвитку, самоствердження і самовираження особистості майбутнього фахівця, зокрема вихователя.

Завершуючи розробку змістово-організаційного блоку моделі підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, визначимо методи, форми та засоби навчання майбутніх вихователів. Під терміном «метод навчання» ми розуміємо спосіб підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, а поняття «форма навчання» трактуємо як спосіб організації підготовки майбутніх вихователів для надання їм відповідних знань, умінь і навичок для формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, що визначає часовий та організаційний режим навчання й місце його проведення. Щодо «засобів навчання» то, в сутність цієї дефініції ми вкладаємо допоміжні матеріальні засоби з їх специфічними дидактичними функціями, серед них, зокрема, слово викладача, що реалізують процес підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Визначаючи методи навчання, ми спиралися на розроблений зміст підготовки майбутніх вихователів й твердження, чим активніші методи навчання, тим швидше можна викликати інтерес до навчання. Використання питань і завдань, вирішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності, веде до більш ефективного засвоєння навчального матеріалу. Тому в процесі реалізації практичного блоку розробленого нами спецкурсу передбачалось використання таких методів: моделювання, вирішення проблемних ситуацій, частково-пошукових, дискусійних, ігрових, евристичних, мозкового штурму.

Останнім блоком розробленої моделі сформульовано підсумково-діагностичний, який відображає оцінювання готовності майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності. Метод порівняльного аналізу і класифікації дозволив схарактеризувати відповідні критерії та показники: мотиваційний (здійснення оцінки сформованості мотивів вивчення ЗЗК загалом та формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності зокрема); когнітивний (передбачає оцінку системи знань майбутнього вихователя щодо формування ЗЗК загалом та дошкільників зокрема, а також системи знань з можливостей використання засобів ігрової діяльності у процесі формування ЗЗК дошкільників); діяльнісний (оцінка наявності знань, умінь і навичок для практичного вирішення завдань щодо формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності, здатність до самоосвіти; умінь оригінально розв'язувати педагогічні завдання, що постають у процесі формування ЗЗК дошкільників; вмінь творчо застосувати засоби ігрової діяльності для формування ЗЗК дошкільників на практиці); особистісний (оцінка наявності професійно-особистісних якостей майбутнього вихователя, здатність майбутнього фахівця до самооцінки і самоаналізу власної діяльності). Відповідно до розроблених критеріїв та показників виділено три рівні сформованості показників ефективності моделі підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності: високий, достатній, низький. Очікуваним результатом означеної підготовки визначено готовність майбутніх вихователів до формування ЗЗК дошкільників засобами ігрової діяльності.

Отже, запропонована модель підготовки майбутніх вихователів до формування ЗЗК засобами ігрової діяльності дасть можливість вирішувати сукупність поставлених завдань щодо означеної підготовки.

²³ Дубасенюк, О. А., Вознюк, О. В. (2010). *Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання*: навч. посібник для студентів ЗВО. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка.

Література:

1. Андрущенко, В., Табачук, І. (2005). Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*, 1 (10), 58–59.
2. Білер, О. С. (2013). Аналіз існуючих методик навчання комп'ютерних технічних засобів навчання студентів педагогічних університетів та визначення проблеми дослідження. *Наукові записки. сер.: психолого-педагогічні науки: зб. наук. пр.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 130–137.
3. Білюк, О. Г. (2010). Особистість викладача ЗВО як фактор виховного впливу на розвиток морально-ціннісних стосунків зі студентами. *Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського*, Вип. 1.31, 51–58.
4. Бутенко, В. Г. (2018). Підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників засобами ігрової діяльності: дефінітивний аналіз проблеми. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення [монографія]*, О. В. Лобова, І. П. Рогальська-Яблонська (заг. ред.), (сс. 303–322). Суми: ФОП «Цьома С. П.».
5. Власенко, О. М. (2015). Практичне застосування системного підходу в моделюванні науково-дослідної роботи студентів. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження: монографія* (сс. 268–278). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
6. Дубасенюк, О. А., Вознюк, О. В. (2010). *Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання*: навч. посібник для студентів ЗВО. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
7. Загородня, Л. П., Тітаренко, С. А. (2010). *Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу*: навч. посіб. Суми: Університетська книга.
8. Зязюн І. А., Сагач, Г. М. (1997). *Краса педагогічної дії*: навч. посіб. Київ.
9. Книш, Т. В. (2001). *Валеологічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.
10. Куліш, Р. В. (2014). Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності. *Науковий вісник імені В. О. Сухомлинського. Випуск 1.45 (106)*, 73–77. [Доступ через: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/19_9.pdf](http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/19_9.pdf)
11. Левінець, Н. В. (2006). *Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.
12. Лернер, Й. Я. (1980). *Процес обучения и его закономерности*. Москва.
13. Лозова, В. І., Троцько, Г. В. (2002). *Теоретичні основи виховання і навчання*: навчальний посібник. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: «ОВС».
14. Малафіїк, І. В. (2005). *Дидактика*: навчальний посібник. К.: Кондор.
15. Орлинський, В. Л. (2009). *Педагогіка вищої школи*. К.: Центр учбової літератури.
16. Петренко, С. А. (2007). *Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ.
17. Попов, В. М., Солодков, Г. П., Топилин, В. М. (2002). *Системный анализ в управлении социально-экономическими процессами*. Ростов на-Дону: Изд-во СКАГС.
18. Стародубцева, Т. Е. (2001). *Психолого-педагогические условия развития креативности у будущих учителей музыки* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Воронеж.
19. Тригуб, І. *Формування комунікативних навичок інноваційними методами навчання іноземних мов для студентів немовних ЗВО*. Доступ через: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20438/1/6..pdf>
20. Фіцула, М. М. (2002). Основні принципи навчання. *Педагогіка*.
21. Чаговець, А. І., Сирова, Ю. В. (2014). Сучасний вихователь ДНЗ: вимоги суспільства до нього. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 34 (87), 369–375.
22. Gary, N. (1999). Chambers. *Motivating language earners modern languages in practice*, 12. Multilingual Waters.